

UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK VEDOUcíHO PRÁCE

Téma práce : Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 trestního zákoníku

Autor : Michal Zelenka

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Oponent: JUDr. Vladimír Pelc, Ph.D.

Rozsah práce: 72 stran

Datum odevzdání práce: prosinec 2022

1. Charakteristika tématu: *Diplomant si klade za cíl poskytnout komplexní rozbor právní úpravy úmyslných usmrcení. Vychází ze zjištění, že se v této zdánlivě úzké problematice prolínají téměř všechny instituty obecné části trestního práva hmotného. Lze připomenout, že nynější systematika vražd a zabití v trestním zákoníku je poměrně nová a v některých svých rysech atypická i v delším historickém a srovnávacím kontextu. Diplomní úkol je relativně náročný na výkladové schopnosti kandidáta. Studovaná materie místy zasahuje do oblastí kriminální psychologie či medicíny. Zvládnutí úkolu na náležité úrovni vyžaduje dobré stylistické schopnosti. Neobejde se bez srovnání se zahraničními úpravami a dohledáním starších pramenů. Monografická zpracování jsou v češtině spíše ojedinělá; diplomant musí čerpat v první řadě z komentářových příruček a z judikátů.*

2. Hodnocení po formální a obsahové stránce:

Předložená práce je rozvržena dostatečně logickým a přehledným způsobem. Autor postupoval od právně historických výkladů k jednotlivým znakům skutkových podstat, přičemž se zvláště soustředil na diferencující znaky mezi jednotlivými typy úmyslných usmrcení. Hlavní část práce sleduje formou podrobného komentáře úpravu v ust. § 140-141 TZ. Autor se dále zaměřuje na vymezení těchto trestných činů k jiným deliktům z první hlavy zvláštní části tr. zák. V podobě zvláštního exkurzu je provedena komparace s angloamerickým pojetím vražd. Na závěr si autor vyčlenil některé dílčí otázky, které je obzvláště zaujaly (zejména problém přípravy a úskalí přičetnosti).

Autor se již tradičně zabývá otázkou počátku a konce lidského života. Jeho výklad je zajímavý mimo jiné polemikou s některými menšinovými či překonanými názory, které již upadají v zapomenutí (např. koncepce prvního nadechnutí dítěte). Autor zde vymezuje úmyslná usmrcení vůči tzv. potratovým trestným činům, kdy je plod chráněn skrze tělo těhotné ženy. Poukazuje na to, že ani ústavní předpisy či mezinárodní úmluvy lidský život nevymezují. Kandidát správně pochopil odlišnost lékařské a juristické perspektivy. Tak přistupuje i ke konci lidského života, který je podle lékařských poznatků spíše určitou dobu trvajícím procesem. Toto pojetí by však bylo pro účely trestní odpovědnosti nepoužitelné. Na rozdíl od jiných řešitelů se autor zabývá i praktickou otázkou zjištění okamžiku smrti. Autor se již v rané fázi svého výkladu věnuje otázce úmyslného usmrcení opomenutím zvláštní povinnosti. Připomíná řadu zajímavých konstelací, včetně tolerování násilí ze strany druhého rodiče či partnera pachatele. Z hlediska subjektu trestného činu se autor podrobně zabývá např. otázkou pachatelství právnické osoby.

Rozsáhlý výklad autor věnuje problematice subjektivní stránky trestného činu, včetně pohnutky a zavinění. Je si vědom toho, že systematika úmyslných usmrcení je do značné míry vystavěna právě na subjektivních znacích. Snaží se o bližší vymezení tzv. afektivních deliktů. Velmi podrobně se zamýšlí nad rozlišením tzv. vraždy prosté a vraždy premeditované dle § 140 odst. 1 a 2 TZ. Pod

pojmem vraždy prosté si autor představuje zejména situační vraždy, které představují náhlé a nepromyšlené vyústění situace. Z okruhu těchto případů pak vyděluje konstelace privilegované – naplňující znaky zabití podle § 141 TZ. Pro posouzení afektivních vražd vidí jako klíčový širší kontext události. Vraždu kvalifikovanou dle odst. 2 autor chápe jako cestu, již se tvůrci trestního zákoníku pokoušeli vypořádat s tradičním pojetím tzv. úkladné vraždy. Ve skutečnosti však vzniklo pojetí svým obsahem dosti odlišné od historických či zahraničních úprav (zejména postavením rozmyslu na roveň klasické premeditaci). Ve svých úvahách se autor opírá o psychologické poznatky, podle nichž lze volní jednání rozdělit na fázi rozhodovací a realizační. Značná pozornost je věnována formování vůle (úmyslu) pachatele jako psychického vztahu pachatele k jednání a následku. Podle autora není relevantní, zda lze u pachatele po celou dobu jednání prokázat známky vyšší racionální kontroly či absenci vystupňovaných afektů. Je třeba se soustředit spíše na okamžik formování vůle. Diplomant správně pochopil komplikovaný vztah těchto subjektivních znaků k otázce přičetnosti.

Dále autor podává výklad jednotlivých zvlášť přitěžujících okolností, kde postupuje přehlednou komentářovou metodou. Tyto výklady autora přesahují úzké téma vražd, neboť stejné kvalifikační znaky nacházíme v celé řadě ustanovení zvláštní části TZ (viz např. výklad k vraždě spáchané zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, otázky opětovnosti, různé předsudečné pohnutky u tzv. trestných činů z nenávisti).

Výklad pojednávající o trestném činu zabití opět sleduje jednotlivé subjektivní prvky. Silné rozrušení autor chápe jako specifický duševní stav, při kterém je na pachateli patrné, že je pod vlivem silných emocí, které mohou mít dopad na jeho další jednání a rovněž se projevují v průběhu provádění činu. Dle autora není však rozhodné, zda má silné rozrušení původ také ve vyšší nervové labilitě pachatele, pokud je lze zároveň zahrnout pod reakce typu strachu, zmatku, úleku atd. Zvláštní pozornost autor věnuje možnosti aplikovat ustanovení o zabití na případy tzv. rozšířených sebevražd.

Pokud jde o alternativu, při níž pachatel zabití reaguje na předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, diplomant se drží názorů Nejvyššího soudu, který vnímá vyprovokované zabití jako spíše raritní delikt. Autor rozlišuje dva rozdílné typy tzv. provokace. U prvního typu autor píše o „obrácení role oběti a pachatele“, kdy zlé jednání vychází téměř výhradně ze strany budoucí oběti. Zásadní převaha je na straně budoucí oběti. Druhý typ provokace je charakterizován vyrovnaným postavením obou stran. Autor se zabývá intenzitou a mírou morální závadnosti jednání oběti. Cenná je recepcie nejnovějších případů projednaných Nejvyšším soudem. Autor pro svoji práci shromáždil řadu kasuistik z poslední doby. Uvádí i případy s nimiž se sám setkal během svých odborných stáží. Obecně konstatuje, že po přijetí trestního zákoníku se soudy spíše vyhýbají právní kvalifikaci podle § 141, a to i v jasných případech excesů z nutné obrany.

Po formální stránce práce splňuje předepsané náležitosti. Poznámkový aparát je řádně veden. Po stránce jazykové je patrné, že si diplomant osvojil zásady odborného stylu. .

3. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě: Navrhuji, aby se autor při ústní obhajobě zaměřil na otázku přípravy vražd a zabití. Které další situace by kandidát navrhoval upravit v dalších privilegovaných skutkových podstatách? V čem se liší spáchání vraždy na dvou a více osobách od opětovného spáchání vraždy dle § 140 odst. 3 TZ? Co rozumíme tzv. zakrývací vraždou? V čem spočívá tzv. dolus generalis?

4. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

5. Navržený klasifikační stupeň: 1(výborně)

V Praze dne 11. ledna 2023

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
vedoucí diplomové práce